

TERMÉSZETFELETTI LÉNYEK VÁLLAJ KÖZSÉG SVÁB HIEDELEMVILÁGÁBAN

A magyarországi hiedelemanyag gyűjtése és szisztematizálása még mindég nem tartozik néprajzkutatásunk legkedveltebb területei közé, noha eddig számos ide tartozó gyűjtés, tanulmány látott napvilágot a legkülönbébb folyóiratokban.

Megállapításom különösen vonatkozik Szabolcs-Szatmár megyére, ahol még ma is élnek babonás hiedelmek, szokások.

Az idősebb generációval természetesen hiedelmek tömege száll sírba, ezért ezt az anyagot a lehetőségekhez mérten meg kell menteni a tudomány számára. Az idegen nyelvű hiedelemanyaggal is fokozottan foglalkoznunk kell, hiszen a kis, szigetszerű idegen etnikumoknál a nyelvi és gazdasági asszimiláció napjainkban rendkívül meggyorsult.

Ebből a megfontolásból kiindulva választottam néprajzi gyűjtőterületemül és dolgozatom témájául a kis szatmári sváb ajkú községet, Vállajt.

Vállaj lakóinak száma megközelítően 2000. Csaknem valamennyi lakója délnémet származású. Betelepülésükkel, történelmükkel, a 30 szatmári sváb település életével Vonház István könyve (A szatmári német telepítés) foglalkozik kimerítően.

A községben már csak az idős korosztály, és a középkorúak egy része beszéli anyanyelvét, egy 18. századi délnémet dialektust.

Vállaj és lakóinak élete az utóbbi két évtized során döntő változásokon, fejlődése ment keresztül. A korábban elszigetelt község elsősorban jó termelészövetkezete révén bekapcsolódott a megye vérkeringésébe. A gazdag iparos-műlttel rendelkező lakosság ma is megtalálja a számítását, annak ellenére, hogy a férfiak jelentős része idegenbe jár dolgozni, egészen a nyugati határszélig.

Vállaj rendkívül gazdag néprajzi értékekben. Igen jelentősek szépen ácsolt, jellegzetes csűrjei, figyelemre méltó a Vendel-kultusz és a vele összefüggő Vendelnapi búcsú, a sváb és magyar népdalok, balladák, táncok, stb. De jelentőségében nem törpül el az előbb felsoroltak mellett az a gazdag hiedelemanyag, amelyből dolgozatom kíván ízelítőt adni: kapcsolat a természetfeletti lényekkel, magnetofon-szalagra mondott „élményanyag”.

Az első fejezet az elbeszélőt és környezetét mutatja be (mesélő alkalmak – környezet – a mesélő – az elbeszélés folyamata).

A dolgozat gerincét a második fejezet adja: történetek, melyekben az ember kapcsolatba került a szellemekkel, ördöggel, boszorkánnyal vagy a garabonciás diákkal. A szövegek többsége kétnyelvű: 18. századi délnémet dialektus és idegenajkú lakosság által beszélt szatmári magyar nyelvjárás, fonetikus lejegyzésben. A felvételek időpontja: 1963.

A harmadik fejezet a szövegek feldolgozására törekszik, analógiákat keresve, megkísérli csoportosítani és jellemezni a történetekben szereplő természetfeletti hatalommal rendelkező lényeket, és feltárni kapcsolatukat az emberrel.

A dolgozatot jegyzetanyag, irodalom és hangjeltáblázat egészíti ki.

CSALLÁNY GÉZA